

Dintru inceput rog cititorii Hotnews sa se aplece cu rabdare si atentie supra materialului, fie ca sunt sau nu familiarizati cu domeniul si sa faca observatii si propuneri de optimizare. Stiu ca intelepciunea colectiva este superioara celei individuale. Voi realiza la sfarsit o sinteza care sa cuprinda si aceste propuneri, sinteza ce va fi transmisa dlui ministru Daniel Funeriu si postata, de asemeni, pe site-ul Hotnews.

Reforma curriculara in invatamantul preuniversitar

Rezumat

Se discuta intens in ultimul timp despre necesitatea reformei curriculumului scolar. In adevar, putine au ramas domeniile atat de nereformate, inghetate in tiparele de acum 20 de ani, neadaptate la societatea si economia in care traim.

Se discuta mult si se face extrem de putin. Nu exista un concept clar despre ce ar trebui sa insemne un nou Curriculum National. Sa importi, pur si simplu, un concept gata facut, dintr-o tara chiar apropiata cultural de Romania este riscant, datorita specificitatii educationale si culturale, traditiei, pregatirii profesorilor si multor altor constrangeri.

Este domeniul in care isi face loc ipocrizia si mistificarea. Cum altfel putem cataloga pretentia dnei ministru Ecaterina Andronescu, care sustine, sus si tare, ca deja curriculumul romanesc a fost reformat pentru ca elevii sa obtina competente. Care competente, ca inca nu au fost detaliate pe discipline, niveluri si forme de invatamant. Este adevarat ca programele scolare in functie contin doua coloane, "competente" si "continuturi", dar necorelate suficient, iar competentele reprezinta, mai degraba, opinia autorului programei, nu un document national dezbatut si acceptat de partile interesate. Ce inteleg cadrele didactice prin competenta si cit de operational este acest concept la nivelul practicii scolare? Intrebati orice profesor, va va spune, probabil, ca nu a vazut nicio schimbare de esenta in programe si manuale, care sa duca la atingerea acestui obiectiv.

Ce competente esentiale trebuie sa castige elevii? Creativitate, initiativa, gandire logica, deprinderi de lucru in echipa, autocunoastere, capacitatea de a construi ierarhii axiologice, abilitati de autoformare continua. Alaturi de cele opt competente cheie acreditate in UE, acestea reprezinta un minimum de rezultate pe care le asteptam de la scoala.

Ce inseamna cultura generala? Ceeace ramane dupa ce am uitat totul. Ei bine, ideal ar fi ca viitoarea cultura generala sa fie esentializata, sa nu presupuna un efort de asimilare, sa se realizeze "din clasa". In opozitie, pregatirea pentru viitoarea profesie sa inceapa din clasele de liceu, elevii sa se pregateasca la acele 2-3 discipline care ii atrag si care vor constitui axa viitoarei cariere. Cred ca viitorul curriculum s-ar putea foarte bine restrange

la 8-10 discipline, inclusiv prin agregarea unor materii apropiate si din care sa nu lipseasca disciplina “societatea europeana”.

Trebuie sa gasim forta sa ne construim propriul concept, in concordanta cu datele economice si sociale, cu proiectul nostru de tara si cu resursele umane si materiale pe care le avem.

Ce s-ar putea reprosa actualului Curriculum National?

In primul rand faptul ca ...exista. Nu e o gluma. In alte tari, (Polonia, de exemplu), nu exista o astfel de constructie, fiecare scoala a primit dreptul de a-si defini propriul curriculum, propria identitate educationala. Asa de departe a ajuns aplicarea principiului subsidiaritatii la ei. Si apropo, din actuala criza economica Polonia iese cel mai putin sifonata, comparativ cu multe alte tari.

O profesoara din Ungaria imi spunea: “cum sa-mi spuna ministerul ce sa fac la clasa, ce, ministerul stie ce elevi am eu in fata?”

Dar sa admitem ca in etapa actuala de dezvoltare, Romania are, inca, nevoie de un Curriculum National (CN), in primul rand pentru ca nu avem comunitati asa de structurate incat sa fie capabile sa-si defineasca o identitate educationala.

Cu ce ar trebui inceput? Cu listarea competentelor pe care le asteptam la diferite niveluri si forme de invatamant. In functie de aceasta lista, dezbatuta si acceptata de partenerii de interese, se deruleaza toate celelalte faze de proiectare curriculara.

1. **Prima cerinta a noului CN** ar fi sa reprezinte doar un “trunchi comun” (core-curriculum), lasand cel putin 25-30% la decizia scolilor si profesorilor, asa numitul CDS (curriculum la decizia scolii). In felul acesta specificitatea educationala si culturala a comunitatilor ar fi reprezentata in scoala.
2. **Un al doilea mare neajuns** al actualului concept este “unicitatea” sa si, mai grav, in forma maximalista. O parte dintre elevi, putini, nu au vreo dificultate in a-l parcurge eficient. Pentru cei mai multi insa reprezinta o intreprindere aproape insurmontabila, se sperie si nu invata nici ce ar putea invata, in alte conditii. Adica ar trebui cel putin trei variante de curriculum: minimal, mediu, maximal, iar elevii si profesorii decid ce varianta aleg.
3. **O alta caracteristica importanta**, “flexibilitatea”, trebuie avuta in vedere la construirea noului concept. La modul ideal fiecare elev ar trebui sa beneficieze de un traseu individual de invatare, care sa tina cont de caracteristicile intelectuale, inclinatiile si potentialitatile fiecaruia. E foarte greu, daca nu chiar imposibil, sa construiesti cate un curriculum pentru fiecare elev si sa-i oferi si o garnitura de profesori. Situatiia poate fi atenuata de flexibilitatea curriculara, care se poate realiza astfel:
 - Pe filiere: teoretica, tehnologica, vocationala, profesionala
 - Alegerea curriculei maximale, medii, minimale.
 - Alegerea de module apropiate de inclinatiile fiecarui elev.

- Partea de curriculum la dispozitia profesorului
- Partea de curriculum la alegerea scolii (CDS)
- Studiul individual
- Curriculum personalizat. Este un obiectiv greu de realizat, inseamna că fiecare elev poate opta pentru a realiza, la un moment dat, diferite scopuri și obiective educative, în funcție de propriile interese, abilitati și capacități. Scopul programelor remediale si de performanta, realizate in orele de CDS, ar trebui sa fie parcurgerea unui curriculum personalizat. Grupele de elevi relativ mici fac posibila aceasta sarcina de maxima importanta.

Exista un curent de opinie larg raspandit conform caruia sarcina scolii este sa “predea” si sa evalueze. Partea de invatare este sarcina elevilor, daca reusesc bine, daca nu, treaba lor. Ori nimic nu este mai in afara principiilor psihopedagogiei moderne decat aceasta conceptie paguboasa. Profesorul nu poate fi scos in afara procesului de asimilare de catre elevi. Extinderea fenomenului after-school, atat de necesar si parintilor aflati la munca ore multe pe zi, face cu atat mai potrivita implicarea profesorilor in procesele de invatare si consultare post-predare.

4. Adecvarea la particularitatilor de varsta ale elevilor si la piata muncii.

Gasim in planurile de invatamant, parte a curriculumului, “perle” care ar fi distractive, daca n-ar influenta negativ viata a sute de mii de elevi, perle care denota ca autorii respectivelor planuri habar nu au de ce se intampla in clasa reala, cu elevi reali. Iata cateva.

“La matematica clasa a V-a, (10-11 ani), curriculum revizuit:

„Utilizarea, in contexte variate, a unor multimi infinite de numere naturale (multimea multiplilor unui numar natural-in particular multimea numerelor pare; multimea numerelor impare; multimea termenilor unui sir care respecta o regula data).

(Clasa a VI-a : (11-12 ani)

„Exercitii de recunoastere a semnificatiei unor ponderi diferite in calculul mediei ponderate”.

Limba si literatura romana, clasa a VIII-a, concepte culese din manuale aprobate de minister: omniscient, artefact, eponim, perspectiva auctoriala, ezoteric, transgresarea timpului, sincretism de limbaje, personaj reflector.

La clasa a IX-a: conjectura, fastidios, aliteratia, amfibrahul, oximoronul, troheul, toponomastica, omorganic, inextricabil, acronie, analepsa, anticalofilie, climax, anticlimax, cronotop.

Orice alte comentarii sunt de prisos.

Pe de alta parte, pregatirea pentru piata munci ar presupune cu totul alte abilitati, practice, nu teoretice. Este ceea ce reclama insistent mediul de afaceri. Ramanand in sfera aceasta, a ariei limba si comunicare, trebuie pus accentul, mai degraba, pe comunicare, nu pe teorie si istorie literara. Competente de retorica, dialog, prezentarea de proiecte, de scrisoare de intentii, alcatuirea unui CV, sunt infinit mai utile comparativ cu memorarea intrigii unor opere literare.

Un alt concept care trebuie reconstruit: curriculum pentru scoala profesionala. Este total neproductiv sa credem ca toti elevii pot parcurge studiile liceale si apoi universitare, cand o

mare parte dintre ei posedă o inteligență dominant practică iar în piața muncii 80% din posturi se adresează muncitorilor înalt calificați. De la pregătirea pentru obiectivele economiei socialiste, însoțită de repartitia în producție, nu s-a mai făcut niciun pas înainte, în contextul noilor realități economice și sociale. Pasul care trebuie făcut este instituționalizarea unui parteneriat public-privat, astfel încât mediul de afaceri să aibă posibilitatea să-și impună punctele de vedere, inclusiv în curriculum, contribuind cu fonduri și cu specialiști la formarea profesională.

5. Atractivitatea.

Există multe capitole din matematică și alte discipline aride, fără aplicabilitate practică și depinde doar de talentul profesorului pentru a le îmbrăca într-un ambalaj scilipitor, care să anihileze respingerea emoțională. Iată câteva întrebări-probleme de la fizică, care spun mai mult decât teorii sofisticate.

- Se pot efectua salturi cu parasută pe lună? De ce?
- Cine lasă urme mai adânci pe zăpadă, o găscă sau un curcan, despre care știm că au aceeași greutate?
- Cum trebuie să fie curelele unui rucsac, late sau înguste? De ce?
- Dacă viteza sunetului n-ar fi 340m/s, ci 340mm/s, cum s-ar desfășura o convorbire între două persoane?

A evaluat cineva câtă fizică și matematică se poate învăța la jocul de biliard? Nu cred!

6. Sistem coerent de cunoștințe, dialog al disciplinelor, transdisciplinaritate.

Separarea disciplinelor, tradițională în învățământul românesc, are multe efecte nedorite. Pasiunea cu care fiecare profesor își apără disciplina, ca fiind importantă, dacă nu cea mai importantă, pe lângă atașament denotă și o incapacitate de a înțelege importanța coerentei sistemului de cunoștințe, de competențe, pe care ar trebui să le ofere educația. Elevul trebuie să se convingă că “toate se leagă”, că matematică e folosită în viață, dar și la studierea altor discipline. Este necesar să avem aproape la toate capitolele de matematică și nu numai, un subcapitol intitulat “Aplicații în științe, economie, tehnică” și/sau “Aplicații practice”, pentru a ilustra că matematică este instrumentul de sprijin și consolidare a științei. Nimic nu este mai demobilizator ca întrebarea: “la ce ne folosesc toate astea?”

O soluție potrivită ar fi agregarea mai multor discipline într-una singură. Bineînțeles, disciplina “Științele mediului”, ar include module din fizică, chimie, ecologie, astronomie, etc. Profesorul care predă o astfel de disciplină ar trebui să aibă capacitatea de efort transdisciplinar, să transmită și elevilor această capacitate. Testele PISA, la care elevii noștri pica cu “succes”, tocmai prin aceste caracteristici se deosebesc de evaluarea românească: aplicabilitate practică și transdisciplinaritate.

7. Accesibilitatea

Această cerință se leagă de flexibilitatea curriculară și de alegerea traseului educațional. Nu toți elevii au aceeași înclinație și pasiune pentru matematică, ca și pentru alte discipline. Din păcate, în absența unei orientări școlare și profesionale de calitate și a

examenelor de admitere la liceu, ajung la filiera teoretica elevi care au inclinatii mai degraba practice, s-ar simti mai bine la filiera tehnologica. Pana la rezolvarea acestei spinoase probleme, prin examene de admitere la liceu, profesorul este factorul determinant. De modul cum stie si doreste sa-si faca inteleasa disciplina predata, va atrage sau nu elevii spre studiul ei. Trebuie insa sa fie convins si constient ca are dreptul sa decida el asupra continuturilor predate, metodelor de evaluare, si, mai important, asupra ritmului de predare-invatare. Nu intamplator spun elevii: "ne plac materiile la care ne plac profesorii". De asemeni, e absurd sa obligi elevii sa fie buni la 12-14 discipline, cand majoritatea sunt pasionati de 2-3 discipline inrudite, pe care le vor folosi in viitoarea cariera.

8. Continuturile "neacademice"

Spre deosebire de alte tari, curriculumul nostru are doar continuturi strict academice, stiintifice. Nu exista programe de pregatire pentru viata obisnuita, de zi cu zi. Iata ce programe de invatare gasim in curriculumul din alte tari: invata sa te cunosti, codul bunelor maniere, viata de cuplu, despre obezitate, sexualitate, antreprenoriat, gestiunea propriei cariere, orientare scolara si profesionala.

9. Curriculum minim pentru racordarea la ciclul urmator

Se discuta mult despre "simplificarea" programei scolare, despre reducerea temelor si continuturilor. Este posibil acest demers, dar are si limite. Racordarea la cursurile universitare presupune parcurgerea in liceu a unor teme si capitole, fara de care intelegerea disciplinelor predate la facultate devine extrem de dificila, daca nu imposibila. La randul sau, parcurgerea curriculei liceale presupune acumularea competentelor necesare inca din invatamantul general obligatoriu. Solutia pare sa vina de la separarea, inclusiv curriculara, a filierelor. Adica, curricula se specializeaza ea insasi inca din liceu, in functie de ce cariera isi propune liceeanul sa urmeze in viitor, astfel incat racordarea la cursurile universitare sa se produca cu relativa usurinta.

10. Investigatie/explorare

Psihologii ne spun ca scoala omoara curiozitatea elevilor. Nimic nu este mai spectaculos in procesul de invatare decat cautarea, investigatia, cu rezultat necunoscut si neasteptat. Din pacate, in procesul didactic aproape intotdeauna rezolvarile, raspunsurile, sunt cele stiute si asteptate, nicio surpriza nu vine sa tulbure derularea seaca si searbada a lectiilor. Cati profesori au curajul sa spuna: "nu cunosc rezolvarea acestei probleme, haideti s-o descoperim impreuna". Si sa-i faca pe elevi partasi la descoperire. Sau macar sa joace teatru. In viata de dupa scoala elevii se vor gasi exact in aceasta situatie: sa rezolve probleme concrete de la slujba sau din familie, fara a sti dinainte metoda de rezolvare sau raspunsurile. Daca n-au obisnuita sa caute, sa cerceteze, sa incerce solutii alternative, se vor descurca cu dificultate.

11. Pregatirea profesorilor

Formarea profesorilor pentru predarea noului curriculum ar trebui sa fie, mai degraba, autoformare. In adevar, nu este de conceput sa formezi la elevi abilitati de autoformare continua, fara sa posezi tu insuti aceste abilitati. Tot ce are de facut MECTS este sa puna la dispozitie, pe portalul sau, a unei oferte variate de studii si documente, inclusiv traduceri din limbi straine, in mod gratuit, care sa poata fi cu usurinta studiate. Esentiala va fi motivatia. De ce ar vrea un profesor sa se autoformeze? Pentru a avea competente sporite in scopul obtinerii unui salariu mai mare. Daca nu legam salarizarea de performanta si rezultatele muncii, toata formarea profesorilor va ramane in aceleasi forme fara fond, pe care le practicam de 60 de ani.

12. Concursuri nationale pentru elaborarea curriculumurilor

Curriculumurile pentru fiecare disciplina ar putea fi realizate prin concurs national deschis tuturor cadrelor didactice. Cele mentionate in prezenta lucrare trebuie privite doar ca puncte de plecare, un mod de a gandi noile programe, fara a epuiza problematica. Specialistii in domeniu stiu mai bine ce si cat trebuie sa cuprinda programele analitice. Concursurile nationale de elaborare a curriculei trebuie dotate cu premii substantiale. Probabil a sosit momentul sa apara un grup de "creatori" de programe, specializati tocmai in astfel de activitati. Comisiile nationale pe discipline, formate din universitari sau profesori care predau doar la licee de elita, si-au aratat limitele, prin programele elaborate din birou, in ultimii 20 de ani.

13. Evaluarea

La noi reprezinta inca o problema nerezolvata. Actualul sistem de evaluare nu este obiectiv si credibil, pentru ca evaluatorii sunt chiar "furnizorii" de servicii educationale, ori cine ar putea crede ca-si vor pune cenusă in cap prin constatarea ca rezultatele muncii lor sunt proaste. Si totusi solutii exista. In acest sens, mi se pare esentiala optiunea strategica a specialistilor pentru o anume paradigma educationala, care, la randul ei, impune tipul de evaluare. Ministerul poate pune la dispozitie bazine de teste tip grila, ce pot fi generate de aplicatii informatice, astfel incat sa fie personalizate, adica similare dar nu identice, cu corectare de asemeni informatica. Un exemplu. De ce sa rezolve toti elevii dintr-o sala aceeasi ecuatie de gradul al doilea si eventual sa copieze unul de la celalalt, cand ar putea sa aiba fiecare propria ecuatie, diferita de a celorlalti. In actualul stadiu de dezvoltare a informaticii nu sunt probleme pentru obtinerea unor astfel de softuri. La aria curriculara limba si comunicare, care nu se preteaza la astfel de teste, se pot gasi solutii alternative.

Pe de alta parte, evaluarea trebuie sa aiba si un important rol formativ. Portofoliul de evaluare trebuie sa urmareasca elevul de-alungul carierei scolare, pentru ca el, parintii si profesorii sa stie unde se afla, ce trebuie remediat, in ce domenii performeaza, etc.

14. Digitalizarea curriculumului

Este un proiect indraznet si extrem de intarziat, comparativ cu alte tari. In era internetului si a conexiunii aproape universale, cad in desuetitudine suporturile clasice: manuale, culegeri de probeleme, de texte, etc. Se face economie imensa si se asigura accesul elevilor din orice colt al tarii la surse de informatii diverse, la lectii tinute de profesorii cei mai performanti, la biblioteci virtuale. Ramane ca statul sa ajute scolile ramase in urma privind conectarea la internet, iar elevii sa fie invitati de catre profesorii lor sa selecteze informatia si s-o proceseze. Mai mult, sa poata urma programe de studii neconventionale, direct prin internet, certificate ulterior si concretizate prin credite recunoscute peste tot in lume

15. Deschidere spre educatia nonformala si informala

Acest aspect se subsumeaza formarii la elevi a competentelor de autoformare continua. In scolile din America si din alte tari avansate activitatea de cautare a informatiei, de constructie de eseuri, activitati practice, programe artistice, implicare in viata sociala si culturala, constructii de ierarhii axiologice, se fac inca din scoala, pentru a pregati terenul vietii de adult. Elevii stiu ca nu are rost sa invete informatii perisabile sau deja intrate in istorie, ca succesul in viata este conditionat de competentele de adaptare rapida la contexte din ce in ce mai variate.

16. Curriculumul pentru educatia timpurie

Perioada de prescolarizare a fost de curand recunoscuta in Romania ca fiind esentiala pentru formarea ulterioara a tinerilor si adultilor. Aici suntem aproape total descoperiti, in gradinitile si cresele noastre, insuficiente ca numar, predomina conceptia ca menirea lor este sa "aiba grija de copii", pana vin parintii de la munca. N-au aparut inca studii detaliate si curriculumuri formalizate, stiintific documentate, pentru acest segment al educatiei.

Cele de mai sus reprezinta un rezumat al documentului atasat si nu vin din partea unui specialist in curriculum, de aceea trebuie parcurse cu precautia de rigoare. E un dezavantaj, dar poate si un avantaj, fiind o privire detasata de amanunte si tehnici complicate. Sper sa fie de ajutor in proiectarea viitorului curriculum national.

Pentru o mai buna informare am atasat si documentul, cumva similar, elaborat de ISE, Institutul de Stiinte ale Educatiei.

Prof. Stefan Vlaston, Presedinte EDU CER